

A Jókai-kódex tagadó szerkezetei

É. Kiss Katalin

A Jókai-kódex tagadó szerkezeteit a mai magyar tagadó szerkezetekkel összevetve vizsgálom. Két alapvető különbséget emelek ki: I. Míg a mai magyarban a tagadott igekötős ige (egy-két szerkezetet kivéve) fordított szórendű, a korai ómagyar korban az igekötő az esetek nagyobb részében megelőzi a tagadott igét. II. Míg a mai magyarban a tagadószó hordozza a tagadást, és a *se*-névmások csupán a tagadószóval egyeztetett alakok, a korai ómagyar korban a *se*-névmásoknak is lehetett tagadó erejük. További, kevésbé mélyreható különbségeket is kimutatok, például: III. A mai magyarban a *sem* az ige utáni mondatrészben is előfordulhat, ahol minimalizáló partikulaként funkcionál. A korai ómagyarban a *sem*-nek még nincs ilyen funkciója. IV. Míg a mai magyarban a *se*-névmások akár az ige előtti, akár az ige utáni mondatrészben állhatnak, a Jókai-kódex mondataiban az ige előtti mondatrészben találhatók. A Jókai-kódexben megfigyelt tényeket megpróbálom két feltételezett korabeli tagadó szerkezet változataiból levezetni. Amellett érvelek, hogy az egyik szerkezetcsalád egy korábbi nyelvállapotot tükröz, a másik viszont a mai nyelvállapothoz közelít. A változásokból a Jespersen által feltételezett tagadó ciklus rajzolódik ki: a kikövetkeztethető ősmagyar/korai ómagyar kori nyelvállapot, a Jókai-kódex és a mai magyar nyelv e ciklus egymást követő stádiumait képviselik.